

Skala bračne stabilnosti¹

Konstruirale: Vera Čubela Adorić i Jelena Jurević
Priredile: Vera Čubela Adorić i Petromila Vugdelija

1. Uvod

Jedno od temeljnih očekivanja u vezi s brakom odnosi se na njegovu trajnost i stabilnost (Lauer i Lauer, 1994). U tom se smislu, ulazak u brak može promatrati kao pokazatelj spremnosti na dugoročnu vezu i njezino održavanje, a bračna stabilnost kao inherentna značajka same bračne veze. Kao što primjećuje Gottman (1993), stručnjaci su, kao i laici, dugo bili skloni stabilnost braka definirati prvenstveno u terminima njegova statusa (razveden, rastavljen ili intaktan) i tretirati je uglavnom kao nezavisnu varijablu (npr. u istraživanjima posljedica razvoda na prilagodbu partnera i, eventualno, drugih članova obitelji).

U novijim koncepcijama razvod se, međutim, promatra samo kao krajnji oblik bračne nestabilnosti (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Proces destabilizacije počinje puno prije: parovi koji se razvode neko su vrijeme nesretni u braku, zatim ozbiljno razmišljaju o razvodu, da bi se potom rastavili i konačno razveli (Gottman, 1993). U tom smislu, stabilnost braka se može tretirati i kao značajka same veze koja reflektira mogućnost njezina daljnjega održavanja, odnosno zadovoljavajućega funkcioniranja partnerskoga odnosa.

Kao što navode Canary i Dainton (2006), dva su osnovna gledanja na procese održavanja veze, koja se uzajamno ne isključuju. Jedno polazi od stajališta da su veze inherentno stabilne, zahvaljujući nizu značajki koje pridonose njihovu održavanju (tzv. centripetalne sile), a uključuju različite unutarnje i vanjske prepreke za prekid veze, poput ulaganja u vezu, djece, materijalne zavisnosti, socijalne mreže, religijskih uvjerenja itd. Veliki dio istraživanja koja se bave bračnom stabilnošću, kao i neki od najpoznatijih modela stabilnosti veze (npr. model ulaganja C. Rusbult), reflektiraju ovo stajalište.

Prema drugome, tzv. centrifugalnome gledištu, veze su u osnovi nestabilne te zahtijevaju ulaganje truda kako bi se održale i funkcionirale na zadovoljavajućoj razini (Canary i Dainton, 2006). Gottman (1993) je, primjerice, identificirao različite obrasce uzajamnoga prilagodavanja koji karakteriziraju intaktne bračne veze (kao i onaj koji karakterizira parove koji se razvode). Drugim riječima, osim distinkcije između bračnih veza koje opstaju i onih koje se prekidaju, može se govoriti i o različitim tipovima „stabilnih“, odnosno intaktnih brakova, koji se međusobno mogu razlikovati po kvaliteti bračnoga funkcioniranja. Tako su u jednome opsežnom istraživačkom projektu (tzv. ENRICH: *Enriching and Nurturing Relationship Issues, Communication and Happiness*), koji se fokusirao na identificiranje različitih tipova brakova s obzirom na obrasce (ne)slaganja partnera u evaluaciji različitih domena bračnoga funkcioniranja, Olson i njegovi suradnici (prema Lavee i Olson, 1993) utvrdili da stabilnost braka dosta varira ovisno o tipu braka, odnosno profilu (ne)slaganja među partnerima. Primjerice, najveću je stabilnost pokazao tzv. vitalni tip, koji uključuje parove koji se najviše slažu u pozitivnoj evaluaciji vlastitoga braka u većini domena, dok su se najmanje stabilnima pokazali konfliktni i, posebice, devitalizirani tip, koje karakterizira razmjerno nizak indeks pozitivnosti slaganja ocjena koje partneri daju za različita područja svoga braka (v. detaljnije u Čubela Adorić, 2006).

Skala bračne stabilnosti koja je prikazana u nastavku ovoga priloga konstruirana je za potrebe jednog našeg istraživanja koje je bilo zamišljeno kao replikacija istraživanja provedenih u sklopu projekta ENRICH u skupini bračnih parova kod nas. Kako je, ne samo suglasnost za adaptaciju i primjenu, nego i sama mogućnost uvida u cjelovitu verziju izvornoga instrumenta

¹ Prikaz skale, kao i njezine dosadašnje primjene, realizirani su u sklopu projekta „Iskustva nepravde i psihološka dobrobit tijekom nekih životnih tranzicija“, koji je odobrilo Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa RH (269-1301422-1493).

bila uvjetovana sudjelovanjem na edukacijama u SAD i, k tome, imala visoku cijenu, Ćubela Adorić i Jurević su 2006. odlučile konstruirati novi instrument za mjerenje bračne stabilnosti kao percipirane održivosti braka. Taj je instrument potom primijenjen u sklopu Upitnika percipirane kvalitete bračnoga odnosa (UPKBO; v. detaljnije u Jurević, 2007), zajedno s nizom drugih skala namijenjenih ispitivanju evaluacije bračnoga odnosa u različitim domenama, poput prisnosti, komunikacije itd. U ovom izdanju Zbirke mogu se naći podaci o još nekim skalama iz toga upitnika, koje su namijenjene ispitivanju percipirane pravednosti, uspješnosti rješavanja konflikata, te tendencije idealiziranja braka.

2. Opis skale

Skala bračne stabilnosti sastoji se od devet tvrdnji koje izražavaju različita mišljenja i vjerovanja o stabilnosti i održivosti vlastite bračne veze (npr. *Mislim da će naš brak trajati do kraja života; Bilo je nekih stvari zbog kojih sam se morao /morala/ zamisliti nad budućnošću našega braka*). Sadržaj svih čestica može se vidjeti u prikazu skale na kraju ovoga priloga. Treba uočiti da je samo jedna čestica (br. 9) u ovoj konačnoj verziji formulirana negativno pa procjene na njoj, prije izračunavanja ukupnoga rezultata na skali, treba bodovati u suprotnome smjeru nego kod ostalih čestica.

Ispitanik procjenjuje stupanj svoga slaganja s pojedinim tvrdnjama na skali procjene od 7 stupnjeva (-3 = potpuno netočno, +3 = potpuno točno). Pri bodovanju se te procjene kodiraju od 1 do 7, u smjeru percepcije veće stabilnosti; izuzetak je već spomenuta čestica br. 9, na kojoj procjene treba bodovati u obrnutome smjeru. Ukupan rezultat na skali određuje se kao prosječna vrijednost tako kodiranih procjena na svim česticama. Sukladno tome, teoretski raspon rezultata na ovoj je skali između 1 i 7, pri čemu veći rezultat indicira veću percipiranu stabilnost braka.

Skala je do sada primijenjena u dvama istraživanjima u kojima su sudjelovala oba bračna partnera: prvi put u širem istraživanju kvalitete bračnoga funkcioniranja u različitim domenama (v. detaljnije u Ćubela Adorić, Jurević i Jurkin, 2008; Ćubela Adorić i sur., 2008; Jurević, 2007) i drugi put u istraživanju kvalitete bračnoga funkcioniranja tijekom tranzicije u roditeljstvo (v. Tucak Junaković, Ćubela Adorić i Nekić, 2009). U prvom je istraživanju sudjelovalo ukupno 366 ispitanika, odnosno 183 para koji su u vrijeme ispitivanja bili u braku između 3 i 7 godina. U drugom je istraživanju sudjelovalo 320 pojedinaca, odnosno 160 parova koji su u vrijeme istraživanja bili u braku između 1 i 11 godina. Pritom je polovina parova čekala rođenje svoga prvog djeteta (između 3. i 7. mjeseca trudnoće), a polovina su već postali roditelji po prvi put (2–8 mjeseci nakon rođenja djeteta). Potonje istraživanje zapravo je prva faza širega longitudinalnog istraživanja, koje do trenutka pripreme ovoga priloga još nije završeno.²

3. Psihometrijske osobine

U analizi latentne strukture ove skale, koja je u objema dosadašnjim primjenama provedena pod modelom zajedničkih faktora, s kvadriranim koeficijentima multiple korelacije kao procjenama komunaliteta, dobivene su solucije s jednim faktorom čija je svojstvena vrijednost veća od 1. U prvoj primjeni izlučeni je faktor objašnjavao 48,93% a u drugoj primjeni 39,12% zajedničke varijance njezinih devet čestica. U objema su primjenama sve čestice imale razmjerno visoka faktorska zasićenja (,48 ili veća). I nespuriozne korelacije pojedinih čestica s ukupnim rezultatom bile su zadovoljavajuće visoke (tj. ,42 ili više), kao i vrijednosti Cronbachova alpha koeficijenta (v. tablicu 1). Prema tome, rezultati obiju dosadašnjih primjena sugeriraju da ova skala predstavlja zadovoljavajuće homogen niz čestica.

² Detaljnije o postupku regrutiranja ispitanika i prikupljanja podataka u ovim istraživanjima v. i u prilogu o Skali sklonosti idealiziranju braka u ovom izdanju.

Tablica 1. Osnovni deskriptivni statistici Skale bračne stabilnosti u dvjema skupinama bračnih parova (I – Jurević, 2007; II – Tucak Junaković, Čubela Adorić i Nekić, 2009)

<i>Primjena</i>	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>min</i>	<i>max</i>	<i>Fergusonov delta indeks</i>	<i>SD</i>	<i>α</i>
I	366	6,1	1,7	7,0	,71	0,93	,88
II	320	6,3	3,1	7,0	,64	0,76	,82

Uz vrijednosti Cronbachova alpha koeficijenta, u tablici 1 navedene su i vrijednosti aritmetičkih sredina, Fergusonova delta indeksa, standardnih devijacija te raspona rezultata dobivenih u dvjema primjenama ove skale. Iako indeksi raspršenja upućuju na relativno zadovoljavajući varijabilitet rezultata, posebice u prvoj primjeni, distribucije rezultata u objema su primjenama pomaknute prema višim vrijednostima i, također, značajno odstupaju od normalne distribucije (Kolmogorov-Smirnovljev test: I. primjena: $d = ,174$, II. primjena: $d = ,178$, oba $p < ,01$). To je vjerojatno rezultat pozitivne samoselekcije i s obzirom na stabilnost bračne veze jer su u obama istraživanjima sudjelovali samo oni pojedinci čiji su partneri također pristali sudjelovati.

K tome, manji raspon rezultata dobivenih u drugoj primjeni može se pripisati činjenici da su svi sudionici u tom istraživanju bili u tranziciji u roditeljstvo te su, k tome, izjavili da je trudnoća bila željena i planirana (Tucak Junaković, Čubela Adorić i Nekić, 2009). Iako brak s djecom, u načelu, ne mora biti stabilniji od braka bez djece (što potvrđuje i neznačajna razlika u prosječnim rezultatima koje su na ovoj skali postigle dvije odgovarajuće podskupine u našoj prvoj primjeni; $p = ,10$; Čubela Adorić i sur., 2008), željena i planirana trudnoća je zasigurno znak (i) percipirane stabilnosti bračne veze. Osim toga, djeca su u braku jedna od tzv. centripetalnih sila koje pridonose predanosti vezi i njezinom održavanju, posebice kod žena (Canary i Dainton, 2006). Međutim, pritom se ne smije zanemariti ni razdoblje obiteljskoga ciklusa. Kao što pokazuju rezultati našega drugog istraživanja u kojem je primijenjena ova skala, općenito niža opća kvaliteta bračnoga funkcioniranja u razdoblju neposredno nakon rođenja djeteta nego prije rođenja kod naših se ispitanika očitovala i na ovoj mjeri: naime, ispitanici koji su već postali roditelji imali su, u prosjeku, značajno niži rezultat na ovoj skali od onih koji su tek čekali rođenje svoga prvog djeteta (6,1 vs. 6,5, $F = 9,27$, $df = 1$, $p < ,01$, Cohenov $d = ,53$) (Tucak Junaković, Čubela Adorić i Nekić, 2009). Kao i u prvoj primjeni, glavni efekt spola partnera nije se pokazao značajnim, kao ni njegova interakcija s razdobljem tranzicije u kojem su se nalazili (oba $p > ,05$).

Važno je napomenuti da je samo u prvom istraživanju utvrđena slaba ali značajna negativna povezanost rezultata na ovoj skali s dužinom bračne veze ($r = -,18$, $p < ,01$), dok se korelacija s dobi ispitanika u objema primjenama pokazala neznačajnom (oba $p > ,05$). Pri tumačenju utvrđenoga pada u percipiranoj stabilnosti s trajanjem braka samo u prvoj primjeni ove skale, treba imati na umu da su parovi koji su sudjelovali u drugoj primjeni bili razmjerno kratko u braku (u prosjeku, oko godinu i pol dana). Prosječno trajanje braka u prvoj je primjeni bilo veće, ali je raspon također bio ograničen nacrtom istraživanja na razdoblje između tri i sedam godina (v. detaljnije u Jurević, 2007). Imajući u vidu ova ograničenja, nalaz o negativnoj povezanosti rezultata na ovoj skali s trajanjem veze u prvom uzorku još uvijek razmjerno mladih parova vjerojatno reflektira tendenciju da s vremenom, nakon što se etabliraju određeni obrasci interakcije među partnerima, strategije održavanja veze postaju sve više rutinske, a komunikacija manje eksplicitna (usp. Canary i Dainton, 2006). To bi, zapravo, govorilo u prilog osjetljivosti ove skale na promjene u procesima održavanja veze do kojih dolazi tijekom njezina razvoja, što bi, dakako, u narednim istraživanjima tek trebalo provjeriti. Pritom bi longitudinalna ili, barem, istraživanja s heterogenijom skupinom partnera glede trajanja braka mogla dati pouzdanije informacije o tome je li i koliko povezanost percipirane stabilnosti i dužine veze u prethodnim primjenama doista bila podcijenjena.

U obama su uzorcima ispitane povezanosti rezultata na ovoj skali s drugim pokazateljima kvalitete bračnoga funkcioniranja, uključujući bračnu usklađenost (mjerenu Upitnikom bračne usklađenosti, Čubela, 2002) te bračno zadovoljstvo, tendenciju idealiziranja braka i evaluaciju slaganja s partnerom u dvanaest domena bračnoga funkcioniranja koje ispituje Upitnik percipirane kvalitete bračnoga odnosa (Čubela Adorić i Jurević, 2006, prema Jurević, 2007).

Uz značajne ($p < ,01$) pozitivne korelacije ove skale sa svim navedenim mjerama, utvrđeno je da ova skala dobro diskriminira različite tipove parova s obzirom na profile (ne)slaganja među partnerima u ocjeni kvalitete njihova braka u različitim domenama (Čubela Adorić, Jurević i Jurkin, 2008; Čubela Adorić i sur., 2008; Jurević, 2007). Primjerice, indeks stabilnosti para³ je bio najniži kod tzv. konfliktnoga tipa parova, koji karakterizira izraženo neslaganje partnera u pozitivnosti ocjene kvalitete bračnoga funkcioniranja u različitim domenama (što može biti osnova ne samo smanjenoga zadovoljstva nego i manje predanosti održanju veze), dok su se razmjerno najstabilnijima pokazali upravo tipovi koje karakterizira visoko slaganje partnera u svim domenama (vitalni tip) ili, barem, u onima koje su ključne za odnos među samim partnerima, poput prisnosti, komunikacije i uzajamnoga prihvaćanja (balansirani tip).

Dakako, s obzirom na pozitivnu selekcioniranost našega uzorka, nizak indeks stabilnosti kod parova konfliktnoga tipa treba tumačiti s oprezom. Premda je to u skladu s očekivanjem da se visoki stupanj neslaganja partnera u pozitivnosti ocjena za različite domene bračnoga funkcioniranja može reflektirati i na procese održavanja veze, transverzalni nacrt toga istraživanja omogućuje da govorimo samo o percepciji relativne nestabilnosti veze koja može, ali i ne mora, voditi njezinu prekidu. Kao što primjećuju Canary i Dainton (2006), procesi održavanja veze i njezina stabilnost mogu biti stvar i momenta u razvoju veze, pa su za pouzdanije zaključke potrebna, dakako, istraživanja s longitudinalnim nacrtom. Kao što je već ranije napomenuto, jedno takvo istraživanje upravo se provodi u sklopu projekta „Iskustva nepravde i psihološka dobrobit tijekom nekih životnih tranzicija“. U trenutku pisanja ovoga priloga prikupljeni su samo podaci iz njegove prve faze (o kojoj se ovdje referiralo kao o „primjeni II“). Zainteresirani čitatelji mogu naknadno kontaktirati prvu autoricu ovoga priloga za dodatne informacije o rezultatima širega istraživanja.

³ Radi se o dijadnom indeksu, izračunatom na osnovi rezultata obaju članova para, prema formuli koju su predložili Lavee i Olson (1993; v. detaljnije i u Čubela Adorić i sur., 2008; Jurević, 2007).

Literatura:

- Canary, D. J., Dainton, M. (2006). Maintaining relationships, U: A. L. Vangelisti i D. Perlman (ur.). *The Cambridge handbook of personal relationships* (str. 727–743). Cambridge University Press.
- Čudina Obradović, V., Obradović, J. (2006). *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
- Ćubela, V. (2002). Upitnik bračne usklađenosti, U: K. Lacković-Grgin, A. Proroković, V. Ćubela i Z. Penezić (ur.). *Zbirka psihologijskih skala i upitnika, Sv. 1* (str. 83–86), Filozofski fakultet u Zadru.
- Ćubela Adorić, V. (2006). Prisni odnosi u odrasloj i starijoj dobi. U: K. Lacković-Grgin i V. Ćubela Adorić (ur.). *Odabrane teme iz psihologije odraslih* (str. 161–215). Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Ćubela Adorić, V., Jurević, J., Jurkin, M. (2008). Marital satisfaction, idealization, adjustment and stability in different types of marriage. Rad prezentiran na skupu *4th European Conference on Positive Psychology*, Rijeka, Hrvatska.
- Ćubela Adorić, V., Jurkin, M., Jurević, J., Ivoš Nikšić, E., Kamenov, Ž. (2008). Profiles of marital partners' agreement across various areas of the relationship. Rad prezentiran na skupu *XXIX International Congress of Psychology*, Berlin, Njemačka.
- Gottman, J. M. (1993). A theory of marital dissolution and stability. *Journal of Family Psychology*, 7 (1), 57–75.
- Jurević, J. (2007). Obrasci slaganja među partnerima u procjeni bračnog funkcioniranja i percepcija opće kvalitete braka. *Diplomski rad*. Odjel za psihologiju Sveučilišta u Zadru.
- Lauer, R. H., Lauer, J. C. (1994). *Marriage and family. The quest for intimacy*. Madison: WCB Brown & Benchmark Publishers.
- Lavee, Y., Olson, D. H. (1993). Seven types of marriage: Empirical typology based on ENRICH. *Journal of Marital and Family Therapy*, (19) 4, 325–340.
- Tucak Junaković, I., Ćubela Adorić, V., Nekić, M. (2009). Neki aspekti kvalitete bračnog funkcioniranja tijekom tranzicije u roditeljstvo. Rad prezentiran na skupu *XIX. Dani Ramira i Zorana Bujasa*, Zagreb, Hrvatska.

SKALA BRAČNE STABILNOSTI

Sljedeći niz tvrdnji izražava različita razmišljanja o bračnoj vezi. Kako biste Vi opisali svoj brak?

Pročitajte pažljivo svaku tvrdnju i procijenite koliko je ono što ona izriče u skladu s Vašim mišljenjem i iskustvom u braku. Procjene ćete davati tako da uz svaku tvrdnju zaokružite onaj broj na skali od -3 do +3 koji najbolje odgovara Vašemu mišljenju. Brojevi na skali imaju sljedeća značenja:

-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
potpuno netočno	uglavnom netočno	donekle netočno	niti točno, niti netočno	donekle točno	uglavnom točno	potpuno točno

1. Imamo sve što jedan par treba da bi održao svoj brak.	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
2. Nikada nisam razmišljao/razmišljala o razvodu našega braka.	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
3. Vjerujem da moja supruga /moj suprug/ nije nikada razmišljala /razmišljao/ o razvodu našega braka.	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
4. Sasvim sam siguran/sigurna u našu zajedničku budućnost.	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
5. Mislim da će naš brak trajati do kraja života.	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
6. Uvjeren/a sam da ćemo savladati sve međusobne sukobe i prepreke na koje bi naš brak mogao naići u budućnosti.	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
7. Nemam nikakvog razloga sumnjati u to da će naš brak opstati.	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
8. Ništa što se događa u našim odnosima ne dovodi u pitanje sam naš brak.	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
9. Bilo je nekih stvari zbog kojih sam se morao/morala zamisliti nad budućnošću našega braka. ®	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3

Napomena: ® – čestica koja se prije izračunavanja ukupnoga rezultata boduje u suprotnome smjeru od ostalih (v. ključ za bodovanje u Opisu skale)